

Заінтересованість у правовій охороні знаків для товарів і послуг, особливо за кордоном, підштовхнула до життя ще в 1873 р. прийняття такої міжнародної угоди, як Паризька конвенція по охороні промислової власності. Основні положення Паризької конвенції по охороні промислової власності становлять дуже важливий комплекс норм, що стосуються охорони прав, у тому числі знаків для товарів і послуг, норм, які або безпосередньо, або за допомогою національного законодавства повинні поважатися і застосовуватися всіма державами-членами Міжнародного Союзу [9].

На базі норм Паризької конвенції та міжнародних угод з питань охорони промислової власності і з урахуванням національних особливостей розроблено Закон «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» [9].

Відзначимо, що використанням торговельної марки (знака для товарів і послуг) визнається:

- нанесення на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначенням нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення);
- застосування під час пропонування та надання будь-якої послуги, для якої знак зареєстровано;
- застосування в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет, у тому числі в доменних іменах [10].

Торговельна марка (знак для товарів і послуг) визнається використаною, якщо його застосовано у формі зареєстрованого знака, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованого знака лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому відмінності знака [10].

Оскільки забезпечення товарів знаками стало найважливішим маркетинговим поняттям, то роль правової охорони, надаваної знакам для товарів і послуг, також посилилася.

Відзначимо, що обсяг правової охорони торговельної марки – це предметна, територіальна та часова сфера дії права на торговельну марку. Обсяг охорони, що її надають, визначають зображення торговельної марки та перелік товарів, для яких було зареєстровано марку (предметний аспект), при цьому охорона поширюється також і на однорідні товари та послуги.

Якщо торговельну марку охороняють на підставі реєстрації, її охорона обмежується країною, в якій цю марку зареєстровано, згідно з Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків чи Протоколу Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків (територіальний аспект) [11].

Якщо охорону марці надають на підставі її використання, територія, на якій марка матиме правову охорону, може обмежуватися певною місцевістю країни, де її використовують.

У разі охорони марки на підставі використання, без реєстрації, для підтримки охорони необхідно продовжувати використовувати марку.

Якщо охорону здійснюють на підставі реєстрації, строк дії реєстрації регламентує національне законодавство (в Україні, наприклад, він становить 10 років), але його можна продовжувати необмежену кількість разів.

Отже, охорона торговельної марки не обмежена в часі за умови її використання або поновлення дії реєстрації (часовий аспект) [11].

Висновок. Таким чином, природа права на знак для товарів та послуг визначається специфікою останнього, зумовленою його «нематеріальністю» і по суті визнається правом інтелектуальної власності, що характеризується, перш за все, виключністю права використання.

Відносно, правової охорони на знак для товарів та послуг ми можемо констатувати наступне: законодавство про товарні знаки захищає виробників товарів і послуг від конкурентів, які підробляють їхні торговельні марки. Наявність охорони торговельної марки спонукає виробників поліпшувати якість своїх товарів, оскільки захист торговельною маркою може принести більше зла, ніж добра, якщо марка асоціюється з неякісним продуктом [11].

Охорона знака для товарів і послуг несе в собі значні економічні переваги для суспільства, бо вона заохочує продавців робити інвестиції в якість рекламованих товарів. Продавці роблять такі інвестиції в якість, адже вони знають силу маркування товарів. Вони надають особливого значення тому, що досвід споживача стосовно даного бренду і товару не був короткочасним, а забезпечував тривалу прихильність до даного товару, виходячи з відданості бренду, заснованої на багаторазовому позитивному досвіді щодо даного товару [12].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации: Учебник. - М., 1996. - С. 10.
2. Святоц Ю.И. Правовая охрана товарных знаков в капиталистических странах. - М.: ЦНИИПИ, 1969. - С. 106.
3. Калятин В.О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права). Учебник для вузов. - М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА –ИНФРА - М), 2000. - 480 с.
4. Дозорцев В.А. Исключительные права и их развитие // Права на результаты интеллектуальной деятельности. М., 1994. - С. 20.
5. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30 (23.07.96), ст. 141.
6. Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. № 697-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР, 1991, № 20 (14.05.91), ст. 249.
7. Підпригора О.А., Підпригора О.О. Право інтелектуальної власності України. Навчальний посібник. -К.: Вид-во «Юрінком Інтер», 1998. - С. 15.
8. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15
9. Охорона промислової власності в Україні: Монографія / За ред. О.Д. Святоцького, В.Л. Петрова. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 1999.- 400 с.
10. Ієвіня О.В., Мироненко В.П., Павловська Н.В., Пилипенко С.А. Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2007. – 264 с.
11. Дроб'язко В.С., Дроб'язко Р.В. Право інтелектуальної власності: Навчальний посібник – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.
12. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання: Монографія / За ред. Камілі Ідріс. – К.: ТОВ «Прок-бізнес», 2006.- 371 с.

УДК 351.82: 330.341.1

СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ІНСТИТУЦІЙНИМИ МЕХАНІЗМАМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Шехлович А.М., аспірант Національного інституту стратегічних досліджень (Україна)

Шехлович А.М. Світовий досвід управління інституційними механізмами забезпечення інноваційної безпеки держави.

Необхідність удосконалення інституційних механізмів забезпечення інноваційної безпеки України обумовлена відсутністю або низьким рівнем дієвості окремих важливих інститутів системи інноваційної безпеки. Йдеться про мережу ефективно функціонуючих державних і недержавних інституцій підтримки і стимулювання розвитку інноваційної діяльності, формування інтелектуально-кадрового, ресурсного та венчурного фінансово-інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності.

У статті проаналізовано основні концептуальні засади та досвід управління інституційними механізмами забезпечення інноваційної безпеки у країнах, які посідають провідне місце на світовому ринку високотехнологічної продукції. Визначено ефективність державного управління щодо формування інституційного базису інноваційної безпеки держави та інституційної інфраструктури інтеграції науково-дослідної та інноваційної діяльності у найбільш економічно розвинутих країнах світу. З метою активізації інноваційної діяльності в Україні розроблено комплекс інституційних механізмів та інструментів забезпечення інноваційної безпеки держави.

Ключові слова: інноваційна безпека держави, інституційні механізми, інституційний базис, світовий досвід.

Шехлович А.М. Мировой опыт управления институциональными механизмами обеспечения инновационной безопасности государства.

Необходимость совершенствования институциональных механизмов обеспечения инновационной безопасности Украины обусловлена отсутствием или низким уровнем действенности отдельных важных институтов системы инновационной безопасности. Речь идет о сети эффективно функционирующих государственных и негосударственных институтов поддержки и стимулирования развития инновационной деятельности, формирования интеллектуально-кадрового, ресурсного и венчурного финансово-инвестиционного обеспечения инновационной деятельности.

В статье проанализированы основные концептуальные основы и опыт управления институциональными механизмами обеспечения инновационной безопасности в странах, занимающих ведущее место на мировом рынке высокотехнологической продукции. Определена эффективность государственного управления по формированию институционального базиса инновационной безопасности государства и институциональной инфраструктуры интеграции научно-исследовательской и инновационной деятельности в наиболее экономически развитых странах мира. С целью активизации инновационной деятельности в Украине разработан комплекс институциональных механизмов и инструментов обеспечения инновационной безопасности государства.

Ключевые слова: инновационная безопасность государства, институциональные механизмы, институциональный базис, мировой опыт.

Shekhlovych A. World experience of management by institutional mechanisms of providing innovative state security.

The necessity of improvement of institutional mechanisms of providing Ukraine's innovative security caused by the absence or low level of efficiency of some important institutions of innovative safety's system. It is about network of efficiently functioning state and private institutions of the support and stimulation of development an innovative activity, the formation of intellectual and personnel, resource and venture finance and investment providing of innovative activity.

The main conceptual principles and management experience by institutional mechanisms of providing innovative state security in countries which occupy a leading position in the global market of high-tech products are analyzed in the article. It was defined the efficiency of public administration on the formation of institutional basis of the innovative state security and institutional infrastructure of the integration of research and innovative activity in the most economically developed countries of the world. In order to intensify innovative activity in Ukraine was designed the complex of institutional mechanisms and tools of providing of the innovative state security.

Keywords: innovative state security, institutional mechanisms, institutional basis, world experience.

Постановка проблеми. Специфіка сучасного етапу глобалізації світової економіки зумовлює необхідність активізації інноваційної діяльності як найбільш ефективного інструменту посилення конкурентоспроможності та інноваційної безпеки держави, підвищення економічної ефективності національного господарства на інтенсивній основі, покращення участі та місця держави у системі міжнародного науково-технологічного співробітництва. Реформування системи інституційного забезпечення інноваційної безпеки держави, формування інституційної інфраструктури інтеграції науково-дослідної та інноваційної діяльності має відбуватися з використанням позитивного світового досвіду управління інституційними механізмами забезпечення інноваційної безпеки, адекватного сучасним викликам і загрозам інноваційної безпеки для країн з трансформаційною економікою.

Варто зазначити, що в економічно розвинутих державах світу більше приділяється увага питанням розробки теоретико-прикладних засад розвитку інноваційної сфери, формуванню сприятливого економіко-правового середовища для здійснення інноваційної діяльності, побудови ефективних інноваційних систем. Натомість, питання, що стосуються безпосередньо формування і реалізації інституційних механізмів забезпечення інноваційної безпеки актуальні в країнах, які стикалися з проблемами проведення структурно-технологічної модернізації виробничого комплексу, переходу від планово-директивних до ринкових методів управління економікою, пошуку своїх ніш у міжнародному поділі праці. В країнах з трансформаційною економікою ринкові механізми стимулювання розвитку інноваційної діяльності є недостатніми для реалізації інноваційної моделі економічного розвитку через низький рівень дієвості окремих важливих інститутів системи інноваційної безпеки. Отже, проблема управління інституційними механізмами забезпечення інноваційної безпеки набуває актуальності в умовах структурно-інноваційної побудови трансформаційних економік. Тому світовий досвід щодо інституційного забезпечення інноваційної безпеки на всіх рівнях системної ієрархії управління економікою являє собою значний інтерес як для розвитку системи безпеки суб'єктів інноваційної діяльності, так і інноваційної компоненти економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування теоретичних засад забезпечення економічної безпеки і, зокрема, інноваційної безпеки держави достатньо широко висвітлені у роботах зарубіжних і вітчизняних вчених Л. Абалкіна, І. Бінька, О. Власюка, В. Гесця, С. Глазєва, Я. Жаліла, Дж. Лучіані, С. Пирожкова, Х. Пірсона, Д. Прейгера, В. Сенчагова, А. Сухорюкова, В. Шлемка, Ю. Яковця. У більшості випадків у центрі їхньої уваги перебувають окремі питання, пов'язані насамперед із визначенням сутності та природи інноваційної безпеки шляхом аналізу чинників та умов, критеріїв інноваційної безпеки, дослідженням проблем регулювання та стимулювання розвитку інноваційної сфери.

Виділення невирішеної проблеми. Водночас, недостатньо уваги приділено дослідженню формування інституційного базису інноваційної безпеки держави і науковому обґрунтуванню інституційних механізмів та інструментів управління інноваційною безпекою на всіх рівнях системної ієрархії управління економікою.

Мета наукової статті - на основі вивчення і узагальнення досвіду окремих країн, що є світовими лідерами інноваційного розвитку економіки, визначити найбільш ефективні інституційні механізми та інструменти управління інноваційною безпекою держави, що можуть бути застосовані в Україні.

Результати дослідження. Перетворення інновацій на вирішальний фактор економічного зростання та розвитку обумовлює необхідність прискорення інноваційних процесів на рівні національних економік, що вимагає створення відповідних інституційних умов, які би сприяли інноваційному розвитку економіки. Стратегічне значення для побудови мережі ефективно функціонуючих державних і недержавних інституцій підтримки і стимулювання розвитку інноваційної діяльності, безпеки інноваційної діяльності та впровадження її результатів буде мати використання досвіду країн, які посідають провідне місце на світовому ринку високотехнологічної продукції (США, Японія, Німеччина, Данія, Ізраїль та ін.). З метою розгляду можливості адаптації та застосування їх позитивного досвіду у напрямі формування та розвитку системи інституційного забезпечення інноваційної безпеки держави у процесі інноваційно-структурної перебудови трансформаційних економік детальніше розглянемо особливості формування інституційного базису вказаних держав у цій сфері.

По-перше, уряди багатьох розвинених країн у програмних документах державних органів влади офіційно задекларували перехід на інноваційний шлях розвитку економіки, що першочергово передбачає формування інституційно-правового базису інноваційної безпеки держави шляхом розроблення дієвих нормативно-правових механізмів та інструментів забезпечення розвитку інноваційної сфери та створення ефективної системи органів публічного управління, яка б чітко визначала і регулювала рамки діяльності та функціонування суб'єктів системи інноваційної безпеки держави, у межах яких задовольняються їх економічні інтереси та обмежуються ризики та загрози безпеки інноваційної діяльності.

По-друге, у країнах, які посідають провідне місце на світовому ринку високотехнологічної продукції, створено та ефективно функціонують державні і недержавні інституції підтримки і стимулювання розвитку інноваційної діяльності, формування інтелектуально-кадрового, ресурсного та венчурного фінансово-інвестиційного забезпечення інноваційної безпеки на загальнодержавному, галузевому та регіональному рівнях (Міністерство інновацій, науки та досліджень; галузеві інноваційні ради; інноваційні фонди, технопарки, технополіси, венчурних фондів, центри трансферу технологій та ін.). Зазначені інституції виконують стратегічні та тактичні дії щодо розробки, реалізації стратегічних та середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на загальнодержавному, галузевому та регіональному рівнях; формування сприятливого середовища із залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси; реалізації заходів з активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

По-третє, досвід багатьох розвинутих країн (США, Ірландія, Фінляндія, Ізраїль), свідчить про можливість здійснення структурних зрушень в інноваційній сфері лише за умови використання моделі регульованої ринкової економіки з високою часткою прямого і непрямого державного стимулювання активізації інноваційної діяльності та розроблення ефективної державної інноваційної політики, суть якої полягає у розробці та реалізації інституційних механізмів та інструментів забезпечення інноваційної безпеки держави.

Наприклад, стимулююча роль держави у забезпеченні інноваційного розвитку економіки США поступово трансформувалась від застосування адміністративних методів регулювання інноваційної діяльності до програмно-цільових та методів непрямого стимулювання розвитку інноваційної сфери (податкові пільги; система прискореної амортизації основного капіталу; патентна політика; антитрестовська політика та ін.). В області створення сприятливого інноваційного і підприємницького клімату державна політика США спрямована на зростання частки фінансування інноваційної діяльності приватним сектором.

Світовий досвід свідчить, що у більшості економічно розвинутих країнах світу крім розробки і реалізації пропозицій щодо удосконалення державного регулювання розвитку інноваційної діяльності, до переліку основних органів державного управління входить розробка документів стратегічного планування інституційно-правового базису інноваційної безпеки держави, удосконалення секторальних і регіональних програм розвитку інноваційної діяльності та реалізація практичних заходів щодо зміцнення інноваційної безпеки на всіх рівнях системної ієрархії управління економікою.

Досвід ЄС дозволяє виокремити три основні стадії формування інституційного забезпечення розвитку інноваційної сфери, а саме: (1) підготовча – створення інституційно-правових основ спільної інноваційної політики ЄС, базові організаційні інституції та секторальні міжнародні структури; (2) нормативно-конструктивна – розробка інституційно-економічних та інституційно-організаційних механізмів забезпечення інноваційної безпеки держави, а також створення нормативно-правового базису регулювання інноваційних процесів і відносин суб'єктів інноваційної діяльності (у 1990 р. прийнято план «Промислова політика у відкритому і конкурентному економічному середовищі», який передбачав активізацію інноваційної політики та підтримку співробітництва підприємств [1]; у Зеленій книзі з конкурентоспроможності (1990 р.) обґрунтовано відмову від використання традиційних (інтервенціоністських і протекціоністських) інструментів); (3) практична – реалізація заходів щодо підтримки і стимулювання розвитку інноваційної діяльності (у П'ятій рамковій програмі (1998-2002 рр.) запроваджувались заходи щодо поширення кращого досвіду стимулювання інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу); створено Європейський дослідницький простір, завдання якого полягає в консолідації науково-технологічного та інноваційного потенціалу країн-членів ЄС; у рамках виконання Лісабонської стратегії реалізовувались практичні заходи щодо запровадження фінансово-економічних стимулів для інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності, розвитку інституційної інфраструктури інтеграції науково-дослідної та інноваційної діяльності, удосконалення інституційного забезпечення управління процесом науково-дослідної та технологічної кооперації в інноваційній сфері. У 2010 р. на основі оцінки результатів виконання Лісабонської стратегії прийнято нову стратегію «Європа 2020. Європейська стратегія розумного, сталого та інклюзивного зростання» [2], у якій особливу увагу приділяється відносинам учасників інноваційних процесів, особливо між приватним і державним секторами, великим і малим бізнесом, наукою та виробництвом, а також ліквідації перешкод інноваційної активності, які існують у сфері створення, охорони, захисту і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, технічної стандартизації та ін.

Слід виділити досвід створення ефективної функціонуючих інституцій підтримки і стимулювання розвитку інноваційної діяльності за просторово-структурними чи галузево-секторальними вимірами інноваційної безпеки держави. При Уряді Австралії (Міністерстві інновацій, промисловості, науки і досліджень), створено галузеві інноваційні ради (ГПРи), які сприяють посиленню інноваційної культури промислових груп, заохоченню просування інноваційних ідей і технологій в національній промисловості, налагодженню ефективних механізмів взаємодії промислових підприємств, науково-дослідних, освітніх інституцій та органів державної влади [3, с. 337-340]. В Японії питаннями розвитку інноваційної діяльності на регіональному рівні опікується Міністерство Освіти, Культури, Спорту, Науки і Технологій (МЕХТ), яке в 2002 р. започаткувало Ініціативу створення кластерів знань та інші заходи, спрямовані на розвиток регіональної науково-технологічної та інноваційної інфраструктури, а також формування регіональних інноваційних систем.

Не менш корисним для розвитку інноваційної сфери на сучасному етапі може виявитися досвід окремих країн щодо розвитку інституційно-економічного базису інноваційної безпеки держави шляхом формування венчурного фінансово-інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності. Глобальною світовою тенденцією останніх десятиліть є поступове збільшення обсягів витрат держави і приватного сектора в інноваційні процеси (причому частка приватних інвестицій зростає швидкими темпами), зростання наукоємності ВВП. Найвища питома вага витрат на НДДКР у ВВП характерна для Фінляндії, Данії, Швеції, Ізраїлю (на рівні 3–3,5 %), у більшості економічно розвинутих країн світу ця частка становить 2,5–3 %. Питома вага державного фінансування у витратах на НДДКР у країнах світу значно різняться (від 17 % у Швеції до 60 % у Чехії), але у більшості країн знаходиться на рівні 25–35 %.

Слід зауважити, що основна частина фундаментальних досліджень фінансується за рахунок бюджету, більшість із яких виконують університети. Наприклад, у США більше 60 % фундаментальних розробок фінансує федеральний уряд, у т.ч. у військовій та космічній сферах, а приватні компанії – лише 16 % [4]. Водночас, у більшості розвинутих країн світу вирішальну роль у фінансуванні прикладних досліджень відіграють приватні компанії. Зокрема, участь приватного капіталу у фінансуванні НДДКР у країнах ЄС становить 55 %, а в США – 67 %. З метою залучення інвестиційних ресурсів підприємницького сектору в інноваційні процеси створено спеціальну фінансову інституцію для розподілу ризику і залучення приватного капіталу у сферу НДДКР (досвід країн ЄС).

Найбільш значущим інституційно-фінансовим інструментом зміцнення інноваційної безпеки ЄС є Рамкові програми у сфері досліджень і технологічного розвитку, які спрямовані на стимулювання НДДКР на європейському, національному і регіональному рівнях за рахунок фінансових вкладень у науковий та виробничий сектори. У межах нової рамкової програми з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» планується збільшити витрати до 80,2 млрд євро, що на 46 % більше, ніж витрати у 2007-2013 рр. [5].

Досвід розвинутих країн засвідчує важливість та необхідність використання податкових механізмів активізації інноваційної діяльності, за допомогою яких держава стимулює залучення інвестиційних ресурсів в інноваційні процеси, в т.ч. підприємницького та банківського секторів. Найбільш розвинуті податкові механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів є в США та Великобританії. Система податкових пільг і податкових кредитів в США передбачає: (1) пільгове оподаткування венчурних фірм та фірм, що здійснюють НДДКР; (2) інвестиційний податковий кредит; (3) зменшення податку на прибуток для організацій з цінними паперами венчурних структур; (4) зменшення податку на прибуток для малого наукового бізнесу (знімається 20 % приросту від витрат на наукові дослідження й експериментальні розробки); (5) податковий кредит на кошти, що вкладені в інноваційну діяльність (у деяких штатах до 25 % від інвестицій). Під дію податкового кредиту в різних штатах потрапляють інвестиції в об'єднання компаній стартового капіталу, що забезпечують фінансування підприємствами малого бізнесу розробки експериментальних зразків продукції або процесів; проведення маркетингових і техніко-економічних досліджень для нових продуктів або процесів; розробка бізнес-планів створення та виробництва нової продукції та послуг [3, с. 465].

Держава політика більшості економічно розвинутих країн світу зорієнтована на розробку системи пріоритетів і стимулів, яка б спрямовувала банківські кредитні ресурси на підтримку інноваційного розвитку реального сектора економіки на основі здійснення наступних заходів: (1) стимулювання державою створення спеціалізованих інноваційних банків, а також фондів довгострокового кредитування комерційних банків шляхом встановлення відповідних пільг з оподаткування коштів, що інвестуються в інноваційні процеси; (2) зниження ставки податку на прибуток комерційних банків у разі спрямування ресурсів на довгострокове кредитування інноваційних проектів; (3) створення системи пільгового рефінансування гарантування комерційних банків, які надають пільгові кредити для реалізації інвестиційних проектів щодо розробки та впровадження інновацій; (4) запровадження механізму державного страхування кредитів, наданих суб'єктам інноваційної діяльності; (5) заохочення комерційних банків до купівлі акцій підприємств, які виробляють інноваційну продукцію; (6) зниження норми резервування, які здійснюють кредитування інноваційних проектів [6, с. 232].

Досвід багатьох країн свідчить, що розвиток елементів інноваційної інфраструктури (технопарків, технополісів, індустріальних парків, наукових парків, регіональних інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів, венчурних фондів, центрів трансферу технологій та ін.) здійснює системний позитивний вплив на соціально-економічний розвиток країни, її експортний потенціал, через: (1) активізацію інвестиційної діяльності в реальному секторі економіки, що сприяє технологічній модернізації промислового виробництва, реалізації стратегій імпортозаміщення; (2) покращення структури експорту та зміцнення експортного потенціалу; (3) підвищення інвестиційної привабливості, рівня гарантій та захисту прав інституційних інвесторів, що сприяє залученню іноземних інвестицій у інноваційні процеси; (4) збільшення обсягів надходжень до бюджетів та державних цільових фондів; (5) зміцнення соціальної безпеки держави шляхом створення нових високотехнологічних робочих місць; (6) розвиток сучасної виробничої та ринкової інфраструктури; (7) зниження енергетичних і ресурсних витрат виробництва.

Одним з ключових елементів інноваційної інфраструктури є технологічні парки, діяльність яких спрямована на реалізацію інноваційних проектів з виробничого впровадження наукоємних розробок у інноваційній сфері і випуск на ринок нової конкурентоспроможної продукції. За деякими підрахунками, у США функціонує понад 160 технопарків (що становить біля 30 % загальної кількості таких структур у світі), у Німеччині – понад 60, у Китаї – близько 50, у Великій Британії – понад 40. Аналіз функціонування технологічних парків США, як базової світової моделі становлення та розвитку технопаркових структур, дозволяє зробити висновок про необхідність активізації дій держави щодо підвищення ефективності діяльності технологічних парків, що виражається в прямих (фінансування з державного бюджету) та непрямих (певні податкові пільги або інші преференції) видах державної допомоги [7].

Функціонування індустріальних парків є однією з важливих умов ефективного розвитку економіки багатьох країн. За різними оцінками, кількість індустріальних парків коливається в межах 12-20 тисяч. Зокрема, у США створено 400 індустріальних парків, в Чехії – понад 100, в Польщі – понад 60, в Словаччині – 71. У В'єтнамі на 200 індустріальних парків припадає 25 % ВВП та 40 % залучених інвестицій. Особливістю розвитку індустріальних парків країн Центрально-Східної Європи (Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина) є важлива роль органів місцевого самоврядування у їхньому створенні й підтримці. Наприклад, у високотехнологічному індустріальному парку «Штарград Щецинський» міською владою прийнято рішення про надання допомоги інвесторам у формі звільнення від податку на нерухомість (земельні ділянки, будівлі, споруди або їх частини, що призначені для ведення господарської діяльності) (досвід Польщі) [8, с. 141-143].

Важливу роль щодо фінансово-інвестиційного забезпечення інноваційної безпеки держави відіграють венчурні інституції, які у більшості економічно розвинутих країн світу вважаються одним з найефективніших інструментів активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, залучення інвестицій в інноваційну сферу. Показовим прикладом розбудови індустрії венчурного фінансування є досвід Японії, який передбачає: створення фонду, що здійснює надання капіталу венчурним фондам та інноваційним підприємствам у вигляді прямих інвестицій або кредитів під низькі відсотки; створення системи коучинг-центрів з венчурного підприємництва; створення необхідних умов для розвитку неформального венчурного фінансування (бізнес-янголів); розвиток венчурної та інноваційної інфраструктури (технопарки, бізнес-інкубатори, венчурні лабораторії, венчурні ярмарки національного та регіонального рівня) [9].

Досвід розвинутих країн свідчить, що кластеризація є однією з умов підвищення інноваційного потенціалу регіону та держави. Так, кластерна політика є важливою складовою національних стратегій інноваційного розвитку США, Японії, ЄС та Російської Федерації. Зокрема, Концепцією довгострокового соціально-економічного розвитку Російської Федерації на період до 2020 р. [10] передбачено формування нових центрів соціально-економічного та інноваційного розвитку, що ґрунтуються на розвитку енергетичної, транспортної та інноваційної інфраструктури та створенні мережі високотехнологічних інноваційних кластерів (проект створення науково-технологічного комплексу з розробки та комерціалізації нових технологій у Сколкові, який має стати своєрідним аналогом Силіконової долини у США). Механізми державної підтримки розвитку інноваційних кластерів у Російській Федерації реалізовані через пільговий режим оподаткування, а саме у формі надання пільг по сплаті податків, зборів, митних платежів.

Вивчаючи досвід Великобританії щодо інституційного забезпечення інтелектуально-креативної компоненти інноваційної безпеки за умов обмежених фінансових, виробничих та матеріальних ресурсів, слід звернути увагу на державну політику підтримки креативних індустрій, що включає нормативно-правові, фінансові й податкові механізми та інструменти стимулювання розвитку інституцій креативної сфери як на державному, так і муніципальному рівні. Ефективна державна регіональна політика підтримки і стимулювання розвитку креативних індустрій дає можливість отримати значний синергетичний ефект соціально-економічного та інноваційного розвитку: створювати нові джерела отримання доходів; забезпечувати зростання рівня зайнятості; сприяти інтенсифікації підприємницької діяльності, в т.ч. в інноваційній сфері; розвивати науково-технологічний, інтелектуальний, та інноваційний потенціали регіону; сприяти ревіталізації територій. У Великобританії креативна індустрія створила майже 1,5 млн робочих місць, а сукупний обіг креативної сфери оцінюється 36 млрд фунтів стерлінгів на рік. Крім того, на частку креативних галузей економіки щорічно припадає більше 3,4 % світового ВВП або приблизно 1,6 трлн дол. США [11, с. 50]. Креативна індустрія є одним із секторів економіки, що демонструє випереджальні темпи щорічного зростання обсягів виробництва продукції порівняно з традиційними галузями економіки.

Рівень інноваційної безпеки держави суттєво залежить від створення ефективного інституційного базису охорони і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ). Тому пріоритетним завданням у більшості розвинутих країн світу у сфері забезпечення інноваційної безпеки держави є ефективне управління інтелектуальною власністю. Країнами ЄС сформовано сприятливі економіко-правові умови комерціалізації ОІВ, зокрема, укладено угоду з права інтелектуальної власності між державними інституціями, науково-дослідними установами, академічними і промисловими структурами.

Варто зазначити, що міжнародний трансфер технологій вже давно став однією з найприбутковіших статей експорту таких країн, як США, Японія, Ізраїль та Великобританія. Однією з найпотужніших систем трансферу технологій є американська, сукупний дохід якої перевищує 100 млрд дол. США щорічно [12]. Сутність економічних результатів цього процесу полягає в отриманні та впровадженні результатів наукових досліджень та розробок, що сприяють прискоренню науково-технологічного прогресу, збільшенню технологічної ренти від патентно-ліцензійних договорів та посиленню міжнародної співпраці у сфері науково-технологічного співробітництва.

Необхідно зазначити, що імплементація позитивних аспектів проаналізованого досвіду зміцнення інноваційної безпеки держави в Україні приділяється недостатня увага. Використання вищенаведених підходів щодо проведення державної політики у сфері управління інноваційною сферою, формування інституційного базису інноваційної безпеки держави на практиці дозволить значно удосконалити існуючі традиційні механізми державного стимулювання розвитку інноваційної діяльності в Україні, а активізація роботи органів державного управління у цьому напрямі сприятиме зміцненню конкурентоспроможності суб'єктів реального сектору та національної економіки загалом.

Висновки та пропозиції. Виходячи з результатів проведеного дослідження можна констатувати, що на основі вивченого

зарубіжного досвіду можливо вирішити проблеми формування інституційних механізмів забезпечення інноваційної безпеки держави. Враховуючи цей досвід, Україні для забезпечення ефективного розвитку інституційного середовища стимулювання інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою активізації інноваційної діяльності необхідно:

- створити державний орган управління інноваційною діяльністю, який має координувати дії всіх органів виконавчої влади щодо здійснення державної політики у цій сфері;
- вдосконалити інституційно-правовий базис інноваційної безпеки, створити реально діючі механізми, котрі забезпечують суворе дотримання законодавства в інноваційній сфері;
- розробити комплекс інструментів державної підтримки інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, зокрема, створити окрему інституцію підтримки інноваційних підприємств;
- підвищити рівень фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок;
- запровадити фінансові стимули для інвестування в інноваційні процеси (зниження ризиків приватних інвесторів шляхом державних гарантій за кредитами; розробка й впровадження механізму державного страхування кредитів, що надаються ринковими фінансово-кредитними установами під реалізацію інноваційних проектів);
- запровадити механізми податкового стимулювання інноваційної діяльності (надання пільг в оподаткуванні; застосування податкових канікул; створення сприятливої державної політики у сфері митного законодавства);
- сформувати у повній мірі інституційні умови для розвитку інноваційної інфраструктури;
- врегулювати систему захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності шляхом державної підтримки міжнародних патентів з найбільш перспективних науково-технологічних розробок та впровадження ефективного захисту об'єктів інтелектуальної власності від порушень;
- стимулювати міжнародну науково-дослідну та технологічну кооперацію шляхом формування інноваційного простору для міжнародного трансферу технологій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Чернега О.Б. Інноваційна компонента конкурентоспроможності економіки України / [О.Б. Чернега, В.С. Білозубенко, І.С. Бондаренко. М-во освіти і науки України]. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. – 327 с.
2. Родина Г. Этап и условия инновационного развития / Г. Родина // Экономист. – 2008. – №4. – С. 92-96.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жил'яєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. — К: Парламентське вид-во, 2009. — 632 с.
4. Ніколаєнко С.М. Стратегія розвитку освіти України: початок XXI століття. / С.М. Ніколаєнко. – К.: Знання. – 2006. – 253 с.
5. New name for the future EU funding programme for research and innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/435>.
6. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем: монографія / Хвесик М.А., Степаненко А.В., Обиход Г.О. та ін. / за наук. ред. акад. НААН України М.А. Хвесика / Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2013. – 487 с.
7. Уханова І. О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні: монографія / І. О. Уханова. - Одеса: Атлант, 2012. - 131 с.
8. Павлюк А.П. Закордонний досвід стимулювання розвитку індустріальних парків: висновки для України / А.П. Павлюк, К.Л. Маркевич // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць. Випуск 122 (частина І). К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2014. – 252 с.
9. Чичкало-Кондрацька І.Б. Зарубіжний досвід використання фінансових механізмів стимулювання інноваційного розвитку / І.Б. Чичкало-Кондрацька // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2012. - № 1. – С. 420-432.
10. Концепция долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifap.ru/ofdocs/rus/rus006.pdf>.
11. Національний конвент України щодо ЄС. Рекомендації робочих груп / Укр. незалеж. центр політ дослідж. : За заг. ред. В. Лупація , Ю. Тищенко. – К.: Агентство «Україна», 2013. – 92 с.
12. US Patent and Trademark Office. – February 2006. – P. 56-59.

УДК: 347.78

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Шикова Л.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» (Україна):

Шикова Л.В. Формування ефективного механізму управління інтелектуальною власністю. В статті визначено сутність поняття «управління інтелектуальною власністю». Наведено та розкрито основні напрямки які необхідно враховувати при реалізації процесу управління інтелектуальною власністю, а саме: планування системи управління інтелектуальною власністю, створення системи мотивації персоналу, забезпечення генерування ідей, формування портфелю об'єктів права інтелектуальної власності, комерціалізації інтелектуальної власності, захисту інтелектуальної власності, моніторингу процесів управління інтелектуальною власністю. Представлено схему механізму управління інтелектуальною власністю. Перерахована дії апарату управління підприємства які передбачає механізм управління інтелектуальною власністю. Вказано вигоди для підприємства від реалізації механізму управління інтелектуальною власністю. Наведено організаційну структуру управління інтелектуальним капіталом підприємства та визначено її задачі: систематизація та аналіз використання об'єктів інтелектуальної власності; виявлення надлишкових та необхідних об'єктів інтелектуальної власності; визначення домінуючого об'єкту інтелектуальної власності; здійснення правової охорони інтелектуальної власності та її комерціалізація, припинення порушень виключних прав, визначення форм та методів правової охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, управління, механізм, функції, організаційна структура управління.

Шикова Л.В. Формирование эффективного механизма управления интеллектуальной собственностью. В статье определена сущность понятия «управление интеллектуальной собственностью». Приведены и раскрыты основные направления, которые необходимо учитывать при реализации процесса управления интеллектуальной собственностью, а именно: планирование системы управления интеллектуальной собственностью, создания системы мотивации персонала, обеспечения генерирования идей, формирования портфеля объектов права интеллектуальной собственности, коммерциализации интеллектуальной собственности, защиты интеллектуальной собственности, мониторинга процессов управления интеллектуальной собственностью. Представлена схема механизма управления